

GLOBALLASHUV SHAROITIDA YOSHLAR MADANIY EHTIYOJLARINING TRANSFORMATSIYASI VA AN'ANAVIY QO'SHIQCHILIK SAN'ATINING ZAMONAVIY TALQINI

<https://doi.org/10.70728/orien.v07.i05.052>

Sobirov Samandar Sobir o'g'li
samandarsobirov117@gmail.com
O'zDSMI

Annotatsiya: Mazkur maqolada globallashuv sharoitida yoshlar madaniy ehtiyojlarining o'zgarishi madaniyatshunoslik nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi hamda an'anaviy qo'shiqchilik san'atining zamonaviy madaniy makondagi talqini yoritiladi. Tadqiqotning maqsadi yoshlar orasida an'anaviy qo'shiqchilikka qiziqishning pasayishini madaniy inqiroz emas, balki madaniy transformatsiya jarayoni sifatida asoslashdan iborat. Maqolada madaniyatshunoslik va madaniy fenomenologiya yondashuvlari qo'llanilib, an'anaviy qo'shiqchilik yoshlar madaniy ehtiyojlarini shakllantiruvchi ijtimoiy-madaniy mexanizm sifatida talqin qilinadi. Tadqiqot natijalari globallashuv sharoitida yoshlar madaniy ehtiyojlarida an'ana va zamonaviylik nisbatining o'zgarib borayotganini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: globallashuv, yoshlar madaniyati, madaniy ehtiyojlar transformatsiyasi, an'anaviy qo'shiqchilik, zamonaviy madaniy makon, madaniy identitet, estetik did

TRANSFORMATION OF YOUTH CULTURAL NEEDS AND MODERN INTERPRETATION OF TRADITIONAL SINGING ART IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Sobirov Samandar Sobir oglu
samandarsobirov117@gmail.com
UzSIAC

Abstract: This article analyzes the changes in the cultural needs of young people in the conditions of globalization from the point of view of cultural studies and highlights the interpretation of traditional singing art in the modern cultural space. The purpose of the study is to justify the decline in interest in traditional singing among young people not as a cultural crisis, but as a process of cultural transformation. The article uses the approaches of cultural studies and cultural phenomenology and interprets traditional singing as a socio-cultural mechanism that

shapes the cultural needs of young people. The results of the study show that the ratio of tradition and modernity in the cultural needs of young people in the conditions of globalization is changing.

Keywords: globalization, youth culture, transformation of cultural needs, traditional singing, modern cultural space, cultural identity, aesthetic taste

Kirish

Globallashuv sharoitida madaniy makonning kengayishi va axborot oqimlarining tezlashuvi yoshlar madaniy didi hamda ehtiyojlarining qisqa muddatda o'zgarishiga olib kelmoqda. Ushbu jarayon yoshlarning estetik tanlovi, madaniy qiziqishlari va an'anaviy madaniy shakllarni qabul qilish usullariga sezilarli ta'sir ko'rsatib, madaniyatshunoslikda yangi ilmiy muammolarni yuzaga chiqaradi. Xususan, yoshlar orasida an'anaviy qo'shiqchilik san'atiga bo'lgan qiziqishning pasayishi ko'pincha yuzaki tarzda baholanib, uning madaniy mazmuni va ichki mexanizmlari yetarli darajada tahlil etilmagan.

O'zbekiston Respublikasida ilm-fanni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi¹da ijtimoiy-gumanitar fanlar doirasida milliy madaniyat va ma'naviy merosni zamonaviy metodologik yondashuvlar asosida tadqiq etish, yosh avlodning intellektual va madaniy salohiyatini oshirish ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan O'zbekiston Respublikasida ilm-fanni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi. Ushbu normativ-ilmiy yo'nalish globallashuv sharoitida yoshlar madaniy ehtiyojlarining transformatsiyasini hamda an'anaviy qo'shiqchilik san'atining zamonaviy talqinini madaniyatshunoslik va fenomenologik yondashuvlar asosida o'rganish zaruratini asoslaydi. Mazkur tadqiqot aynan shu kontekstda yoshlar madaniy ehtiyojlaridagi o'zgarishlarni madaniy inqiroz emas, balki ijtimoiy-madaniy moslashuv va qayta tuzilish jarayoni sifatida tahlil qilishga yo'naltiriladi.

Nazariy-metodologik asoslar

Madaniyatshunoslikda globallashuv jamiyatlar o'rtasidagi madaniy aloqalarning kuchayishi, madaniy makonning kengayishi va madaniy tajribalar almashuvining jadallashuvi bilan tavsiflanadi. Ushbu jarayon shaxs, ayniqsa yoshlar madaniy ehtiyojlarining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatib, estetik did va madaniy tanlovlarning tezkor o'zgarishiga olib keladi. Globallashuv sharoitida madaniy ehtiyojlar barqaror tizim sifatida emas, balki doimiy transformatsiyaga uchraydigan dinamik hodisa sifatida namoyon bo'ladi.

Madaniy ehtiyojlarning transformatsiyasi tushunchasi shaxsning madaniy qadriyatlarni idrok etishi, tanlashi va ularga munosabat bildirishidagi o'zgarishlarni anglatadi. Bu jarayonda yoshlar madaniy ehtiyojlari an'anaviy madaniy shakllar bilan

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ilm-fanni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni.

zamonaviy global madaniyat o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sir natijasida shakllanadi. Shu bois ehtiyojlarning o'zgarishi madaniy uzilish emas, balki madaniy moslashuv va qayta yo'naltirish jarayoni sifatida talqin etiladi.

Yoshlar madaniyati madaniyatshunoslikda ijtimoiy faollik, yangilikka ochiqlik va estetik tajribaning tezkor almashuvi bilan tavsiflanadigan fenomen sifatida qaraladi. Yoshlar madaniy muhitni passiv qabul qiluvchi emas, balki uni faol talqin qiluvchi va qayta shakllantiruvchi subyekt sifatida namoyon bo'ladi. Bu holat an'anaviy qo'shiqchilik san'atining yoshlar ongida yangi mazmun kasb etishiga zamin yaratadi. Mazkur tadqiqotda madaniy fenomenologiya yondashuvi metodologik asos sifatida qo'llaniladi. Ushbu yondashuv yoshlarning madaniy hodisalarni idrok etishi va qabul qilishini subyektiv tajriba bilan bog'liq holda tahlil qilish imkonini beradi. An'anaviy qo'shiqchilik san'ati yoshlar madaniy ehtiyojlarini shakllantiruvchi ijtimoiy-madaniy mexanizm sifatida talqin qilinadi. Zero, madaniyatning mohiyati ijodiy faoliyat bilan belgilanadi. Madaniyat - bu ijod². Shu bois qo'shiqchilik san'ati ham shunchaki estetik mahsulot emas, balki shaxsning ijodiy o'zini namoyon etish shakli sifatida namoyon bo'ladi.

Globalashuv jarayonlarining yoshlar madaniy didiga ta'siri

Globalashuv sharoitida global madaniy oqimlarning kuchayishi yoshlar madaniy didining shakllanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ommaviy madaniyat mahsulotlari hamda raqamli platformalar orqali tarqalayotgan madaniy kontent yoshlar estetik idrokining tezkor va fragmentar tus olishiga sabab bo'lmoqda. Bunday sharoitda madaniy tajriba chuqur va izchil jarayon sifatida emas, balki qisqa muddatli va tez almashinuvchi tasavvurlar majmui sifatida shakllanadi. Yoshlar estetik didining fragmentar shakllanishi ularning madaniy ehtiyojlariga ham ta'sir ko'rsatib, tanlovlarning soddalashuvi yoki yangi yo'nalishlarda qayta tashkil topishiga olib keladi. Zamonaviy madaniy mahsulotlar ko'proq vizual va tez idrok etiladigan shakllarda taqdim etilishi yoshlarning estetik ehtiyojlarini qisqa vaqt ichida qondirishga yo'naltiradi. Natijada madaniy ehtiyojlarning chuqur ma'naviy mazmuni ikkilamchi o'ringa surilishi mumkin.

An'anaviy va zamonaviy madaniyatni qabul qilishdagi farq aynan shu jarayonda yaqqol namoyon bo'ladi. An'anaviy madaniyat, jumladan qo'shiqchilik san'ati, ko'proq izchil idrok va madaniy xotira bilan bog'liq bo'lsa, zamonaviy madaniyat tezkor qabul va tezkor iste'mol tamoyillariga tayanadi. Bu holat yoshlar madaniy ehtiyojlarining butunlay yo'qolishini emas, balki ularning mazmuniy qayta yo'nalishini anglatadi. Mazkur yondashuv doirasida globalashuv yoshlar madaniy didini biryoqlama soddalashtiruvchi omil sifatida emas, balki madaniy ehtiyojlarni yangi shakllarda namoyon bo'lishiga olib keluvchi transformatsion jarayon sifatida

²Mavrulov A., Mavrulova M. Madaniyat nazariyasi. – T.: 2022. – 129 b.

talqin qilinadi. Ushbu holat an'anaviy qo'shiqchilik san'atining zamonaviy madaniy makonda qayta talqin qilinishiga ehtiyoj tug'diradi.

Yoshlar madaniy ehtiyojlarida an'ana va zamonaviylik nisbatining o'zgarishi

Globallashuv sharoitida yoshlar madaniy ehtiyojlarida an'ana va zamonaviylik o'rtasidagi nisbat sezilarli darajada o'zgarib bormoqda. Avval kundalik madaniy tajribaning ajralmas qismi bo'lgan an'anaviy madaniy shakllar yoshlar ongida asta-sekin bevosita ehtiyojdan ko'ra ramziy mazmun kasb etuvchi hodisaga aylanmoqda. Bu jarayon an'ananing inkor etilishi emas, balki uning madaniy funksiyasining qayta belgilanishi bilan tavsiflanadi. Mazkur holatda madaniy identitet va global identitet o'rtasidagi ziddiyat muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Yoshlar bir tomondan global madaniy makonga integratsiyalashib, zamonaviy estetik kodlarni qabul qilsa, ikkinchi tomondan milliy madaniyat bilan bog'liq ramzlar orqali o'z madaniy mansubligini saqlab qolishga intiladi. Ushbu ziddiyat yoshlar madaniy ehtiyojlarining murakkab va ko'p qatlamli tus olishiga olib keladi.

An'anaviy qo'shiqchilik san'ati yoshlar ongida o'zining funksional mazmunini o'zgartirmoqda. U kundalik estetik ehtiyojni qondiruvchi vosita sifatida emas, balki madaniy xotira, identitet va ramziy aloqa manbai sifatida idrok etilmoqda. Natijada qo'shiqchilikka bo'lgan qiziqishning pasayishi uni rad etish sifatida emas, balki madaniy mazmunning qayta kodlanishi jarayoni sifatida talqin qilinadi. Mazkur yondashuv doirasida yoshlar madaniy ehtiyojlaridagi o'zgarishlar madaniy uzilish emas, balki an'ana va zamonaviylik o'rtasidagi yangi muvozanatni izlash jarayoni sifatida namoyon bo'ladi.

An'anaviy qo'shiqchilik san'atining zamonaviy madaniy makondagi talqini

Zamonaviy madaniy makonda an'anaviy qo'shiqchilik san'ati o'zining klassik ijro doirasidan chiqib, sahna, media va raqamli platformalar orqali yangi shakllarda namoyon bo'lmoqda. Ushbu jarayonda qo'shiqchilik san'ati mazmunan saqlanib qolgan holda, uning taqdim etilish usullari va kommunikativ imkoniyatlari kengaymoqda. Natijada an'anaviy qo'shiqchilik zamonaviy madaniy muhitning faol ishtirokchisiga aylanadi. Zamonaviy formatlarda an'ananing moslashuvi ijro shakllarining qisqarishi, vizual elementlarning kuchayishi va auditoriya bilan bevosita muloqotning yangi usullarini o'z ichiga oladi. Bu holat an'anaviy san'atning soddalashtirilishi emas, balki yoshlar madaniy ehtiyojlariga mos ravishda qayta tuzilishini anglatadi. Raqamli makonda an'anaviy qo'shiqchilik yangi auditoriyaga yetib borish imkoniyatiga ega bo'lib, madaniy tajribaning individual idrok etilish shakllarini kengaytiradi.

Yoshlar madaniy ehtiyojlarini qondirish jarayonida an'anaviy qo'shiqchilik san'ati endilikda faqat estetik zavq manbai sifatida emas, balki madaniy identitetni mustahkamlovchi, ramziy aloqa maydonini shakllantiruvchi hamda madaniy xotirani saqlovchi ijtimoiy-madaniy mexanizm sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu nuqtayi

nazardan, o'zbek milliy maqom san'ati milliy estetik tafakkur ifodasi, umuminsoniy qadriyatlarni ham o'zida mujassam etgan madaniy fenomen sifatida e'tirof etiladi. Zero, "O'zbek milliy maqom san'ati dunyodagi barcha yuksak ma'naviyatli kishilarga manzur, chunki u nafaqat millatimizga xos ohanglarni, balki umuminsoniy qadriyatlarni ham o'zida birday aks ettiradi³". Bu yondashuv an'anaviy san'atni idealizatsiya qilmasdan, uning zamonaviy madaniy jarayonlardagi real o'rnini madaniyatshunoslik nuqtayi nazaridan tushuntirish imkonini beradi.

Muhokama

Mazkur tadqiqot doirasida yoshlar orasida an'anaviy qo'shiqchilik san'atiga qiziqishning pasayishini baholovchi mavjud yondashuvlar tanqidiy qayta ko'rib chiqiladi. Aksariyat tadqiqotlarda ushbu holat madaniy uzilish yoki qadriyatlardan voz kechish sifatida talqin qilinadi, biroq bunday yondashuv yoshlar madaniy ehtiyojlarining murakkab va dinamik tabiatini yetarli darajada hisobga olmaydi. Natijada qiziqish pasayishi jarayoni soddalashtirilgan va normativ baholarga asoslangan holda tushuntiriladi. Mazkur maqolada madaniy transformatsiya yondashuvi asoslanib, yoshlar madaniy ehtiyojlaridagi o'zgarishlar globallashuv sharoitida yuz berayotgan ijtimoiy-madaniy moslashuv jarayonining bir ko'rinishi sifatida talqin qilinadi. Ushbu yondashuv an'anaviy qo'shiqchilik san'atining yoshlar ongida yo'qolib borayotgan hodisa emas, balki funksional jihatdan qayta talqin qilinayotgan madaniy fenomen ekanligini ko'rsatadi. Fenomenologik nuqtayi nazardan qaralganda, yoshlar an'anaviy san'atni bevosita iste'mol obyekti sifatida emas, balki ramziy va identifikatsion mazmun kasb etuvchi madaniy tajriba sifatida qabul qilmoqda.

Muallifning ilmiy pozitsiyasi shundan iboratki, yoshlar orasida qiziqishning pasayishini madaniy tanazzul belgisi sifatida baholash o'rniga, uni madaniy ehtiyojlarning qayta tuzilishi va zamonaviy madaniy makonga moslashuvi jarayoni sifatida tahlil qilish zarur. An'anaviy qo'shiqchilik san'ati idealizatsiya qilinmasdan, shaxs madaniy ehtiyojlarini shakllantiruvchi ijtimoiy-madaniy mexanizm sifatida ko'rib chiqilgandagina, yoshlar va an'ana o'rtasidagi murakkab munosabatlarni ilmiy asosda tushuntirish mumkin bo'ladi.

Xulosa

Globalashuv jarayonlari yoshlar madaniy ehtiyojlarining mazmuni va yo'nalishini qayta shakllantirib, estetik did va madaniy tanlovlarning dinamik tus olishiga olib kelmoqda. Ushbu sharoitda an'anaviy qo'shiqchilik san'ati o'zining avvalgi funksiyalarini to'liq yo'qotmagan holda, zamonaviy madaniy makonga mos ravishda yangi kommunikativ va ramziy vazifalarni bajarishga moslashmoqda. Yoshlar orasida an'anaviy qo'shiqchilikka qiziqishning pasayishi madaniy tanazzul

³ Irzayev B. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda musiqa madaniyatining rivojlanishi. – Toshkent.: Yangi asr avlodi, 2015. 253-b.

emas, balki madaniy ehtiyojlarning transformatsiyalanishi va mazmunan qayta kodlanishi jarayoni sifatida talqin etilishi lozim. Maqolaning ilmiy yangiligi yoshlar madaniy ehtiyojlari va an'anaviy qo'shiqchilik san'ati o'rtasidagi munosabatni madaniyatshunoslik hamda madaniy fenomenologiya yondashuvlari asosida transformatsion jarayon sifatida konseptual izohlashda namoyon bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ilm-fanni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni.
2. Irzayev B. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda musiqa madaniyatining rivojlanishi. - Toshkent.: Yangi asr avlodi, 2015. 253-b.
3. Mavrulov A., Mavrulova M. Madaniyat nazariyasi. - T.: 2022. - 129 b.
4. Mavrulova M. Milliy qadriyatlar va ijtimoiy taraqqiyot. - Toshkent.: Zarvaraq nashriyoti, 2022. - 56 b.
5. Ashirov A. O'zbek milliy mentaliteti haqida ba'zi mulohazalar. O'zbek xalqining kelib chiqishi: ilmiy-metodologik yondashuvlar, etnogenetik va etnik tarix. - Toshkent.:2024.
6. Bozorov O. Milliy g'oya va targ'ibot samaradorligi. - Toshkent.:Ma'naviyat, 2018. - 32b.